

ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ ЯК ВИД ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Загородня Алла Анатоліївна
доктор педагогічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник
відділу історії та філософії освіти
Інституту педагогіки НАПН України

Проголошення Україною в 1991 р. незалежності поставило перед закладами освіти нові завдання щодо зміни організації освітнього процесу, стилю керівництва, структурної перебудови, вдосконалення освітніх програм, створення нових підрозділів. Головним завданням професорсько-викладацького складу в 90-ті роки стало забезпечення такого рівня підготовки учнів, який би в повній мірі відповідав державним стандартам. Профільне навчання слід розглядати як вид диференційованого навчання, який передбачає врахування освітніх потреб, нахилів та здібностей учнів і створення умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у цілях, змісті та структурі організації навчання. Його мета полягає у забезпеченні рівних можливостей для доступу учнівської молоді до здобуття загальноосвітньої профільної та початкової допрофесійної підготовки; гарантування неперервної освіти впродовж усього життя; виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання й мобільності в умовах реформування сучасного суспільства [1].

Завдання профільного навчання полягають у: створенні умов для врахування й розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб учнів старшої школи в процесі їхньої загальноосвітньої підготовки; виховання в учнів любові до праці, забезпеченні умов для їхнього життєвого і професійного самовизначення, формування готовності до свідомого вибору й оволодіння майбутньою професією; формуванні соціальної, комунікативної, інформаційної, технічної,

технологічної компетенції учнів на допрофільному рівні, спрямування підлітків щодо майбутньої професійної діяльності; забезпеченні наступно-перспективних зв'язків між загальною середньою і професійною освітою відповідно до обраного профілю [2].

Профільне навчання ґрунтується на таких принципах: фуркації (розподіл учнів за рівнем освітньої підготовки, інтересами, потребами, здібностями і нахилами); варіативності й альтернативності (освітніх програм, технологій навчання і навчально-методичного забезпечення); наступності та неперервності (між допрофільною підготовкою і профільним навчанням, професійною підготовкою); гнучкості (змісту і форм організації профільного навчання, у тому числі дистанційного; забезпечення можливості зміни профілю); діагностико-прогностичної реалізованості (виявлення здібностей учнів для їх обґрунтованої орієнтації на профіль навчання) [4].

На момент проголошення незалежності України Верховною Радою вже був прийнятий Закон «Про освіту» (1991 р.) [3], який створював правову основу для розбудови національної системи освіти. Відповідно до закону, повна загальна середня освіта має бути обов'язковою й забезпечувати всебічний розвиток дитини як особистості, її нахилів, здібностей, талантів, професійне самовизначення, формування загальнолюдської моралі, засвоєння визначеного суспільними, національно-культурними потребами обсягу знань про природу, людину і суспільство, екологічне виховання, фізичне вдосконалення. Здобуття загальної середньої освіти у навчально-виховних закладах в обсязі освітнього мінімуму оплачується державою.

Відповідно до закону в червні 1991 р. була складена і затверджена Міністерством освіти України «Програму розвитку народної освіти України на перехідний період (1991-1995 рр.)». Цим документом передбачалися зміни у шкільній мережі, зокрема, розширення мережі ліцеїв, гімназій, шкіл із поглибленим вивченням окремих предметів, спеціалізованих шкіл, а також відкриття приватних, кооперативних шкіл, альтернативних державним. Відповідно до програми планувалося удосконалення змісту загальноосвітньої

підготовки, оновлення навчально-методичних комплексів, забезпечення диференціації й різнорівневого підходу при викладанні шкільних дисциплін. Передбачалося скорочення обов'язкового навантаження учнів, розширення шкільного компонента освіти, введення додаткових спецкурсів, факультативів, курсів за вибором учнів, більш широке запровадження профільного навчання.

Починаючи з 1 вересня 2001 р. середня школа перейшла на 12-річний термін навчання [3], який було обґрунтовано тим, що інтеграція і глобалізація соціальних, економічних та культурних процесів, перспективи розвитку української держави потребують випереджаючого, глибокого оновлення системи освіти.

В рамках реалізації «Програми розвитку народної освіти» у 1991 році було прийнято «Концепцію середньої загальноосвітньої школи України», де означалося, що єдина за своєю сутністю, метою і завданнями, основним змістом навчання і виховання загальноосвітня школа функціонує у вигляді навчальних закладів різних типів. Серед яких розрізняють: середню загальноосвітню школу; школу з поглибленим вивченням окремих предметів; школу з профільним навчанням, або спеціалізована школа.

Слід зазначити, що за останні 28 років кількість загальноосвітніх навчальних закладів значно зменшилась, про це свідчать дані державної служби статистики України. Так, 1990–1991 рр. кількість у цілому по Україні становила 21,8 тис., у 1995 – 1996 рр. – 22,2 тис., у 2000 – 2001 рр. – 22,2 тис., у 2002 – 2003 рр. – 22,0 тис., 2004–2005 рр. – 21,6 тис., 2006–2007 рр. – 21,2 тис., 2008–2009 рр. – 20,6 тис., 2010–2011 рр. – 19,9 тис., 2012–2013 рр. – 19,3 тис., 2014–2015 рр. – 17,3 тис., 2016–2017 рр. – 16,2 тис., 2018–2019 рр. – 15,5 тис. (див. рис. 1).

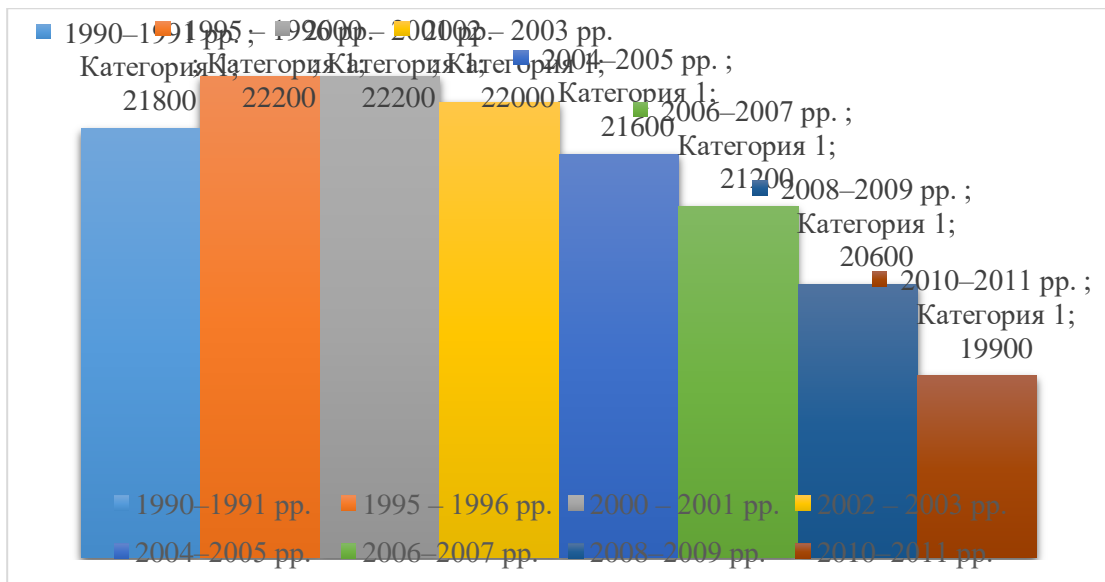

Рис. 1. Загальна кількість загальноосвітніх навчальних закладів в Україні (1991-2019 рр.)

Отже, як видно з наведених даних ця мережа у порівнянні з 1990 р. по 2019 рр. зменшилась на 6,3 тис., що у відсотках становить 1,4%.

Список літератури

1. Базовий навчальний план середніх закладів освіти України. (1998). *Інформаційний збірник Міністерства освіти України. (№ 5). (с. 4–10).*
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. (2005). О. О. Любар, (уклад); В. Г. Кременя, (за ред.). Київ, (с. 600–623).
3. Загородня А. А. (2018). Диференціація змісту навчання в старшій школі України (1991-2010 рр.). Професійна підготовка фахівців у вимірі нових освітніх реалій : зб. мат. *Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, (11-12 жовтня 2018 р., Івано-Франківськ). Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», (с. 141–148).*
4. Загородня А. А. (2019). Спеціалізовані школи як провісники профільного навчання У 90-Х роках ХХ століття. *Науково-пед. журн. «Молодь і ринок». (№ 4(171)). (с. 66–72).*